

АСПЕКТИ НА ТУРСКО-ГРЪЦКИТЕ ПРОТИВОРЕЧИЯ

Гл. ас. Д-р Пламен Теодосиев

p.teodosiev@unibit.bg

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: *Целта на изследването е да се направи анализ на турско – гръцките отношения с основно внимание на проблемите в Егейско море, отношението към малцинствените групи във всяка от двете държави и възможните последици за националната сигурност на България, в случай на евентуален конфликт.*

Ключови думи: *Турция, Гърция, външна политика, противоречия, рискове и заплахи, национална сигурност*

ASPECTS OF TURKISH-GREEK CONTRADICTIONS

Assist. Prof. PhD Plamen Teodosiev,

p.teodosiev@unibit.bg

University of Library Science and Information Technology

Abstract: *The aim of the study is to analyze the Turkish-Greek relations with main attention to the problems in the Aegean Sea, the treatment of minority groups in each of the two countries and the possible consequences for the national security of Bulgaria in the event of a possible conflict.*

Keywords: *Turkey, Greece, foreign policy, contradictions, risks and threats, national security*

Турско-гръцките отношения често са достатъчно близки, а понякога и приятелски, колкото и преувеличено да звучи да бъдат достатъчно близки, за да спазват своите народни обичаи (едните наричат хорото – халай, другите сиртаки), но по своята същност двата танца са много близки.

Въпреки че няма особена промяна в отношението на Турция към Гърция, възприемането на Турция като "агресивна", "експанзионистка", "агресор, действаща незаконно" страна (критиките са свързани с операциите, които провеждат турските въоръжени сили в Северна Сирия и Северен Ирак), даде възможност на някои държави, начело със САЩ, да оказват натиск чрез Гърция върху Турция. Тази ситуация неизбежно доведе до началото на период на напрежение между двете страни.

Основните проблеми в Егейско море могат да бъдат в 5 категории: [1]

Първият проблем се отнася до зоните на морска юрисдикция, включително териториалното море и континенталния шелф, и разграничаването на тези зони.

а) Териториални води

Морската граница между Турция и Гърция все още не е определена със споразумение.

В момента ширината на териториалните морета на Турция и Гърция в Егейско море е 6 морски мили. Географското разположение на егейските брегове на Турция и Гърция са едно до друго и в същото време едно срещу друго, което налага разграничаване.

В примера с Егейско море обаче няма морска граница между Турция и Гърция в рамките на териториалното море, в районите, където бреговете са срещуположни, както и в районите, където бреговете са съседни.

Увеличаването на териториалното море до 12 морски мили би променило непропорционално баланса на интересите в Егейско море в ущърб на Турция. В момента, поради многото си острови, териториалните води на Гърция съставляват 40% от Егейско море. Ако териториалното море се увеличи до 12 морски мили, този процент нараства до 70%. В този случай, докато размерът на откритото море намалява от 51% на 19%, териториалните води на Турция остават под 10% от Егейско море.

б) Континентален шелф

Друг основен проблем по отношение на зоните на морска юрисдикция в Егейско море е определянето на границата на континенталния шелф между Турция и Гърция.

Границите на континенталния шелф, принадлежащ на Турция и Гърция в Егейско море, все още не са определени. Понастоящем нито Турция, нито Гърция имат разграничена морска юрисдикция в Егейско море извън техните териториални води на разстояние от 6 морски мили.

Основната тема на дискусиата е делимитацията на континенталния шелф на Егейско море между Турция и Гърция, отвъд 6-те морски мили териториални морета на двете крайбрежни държави.

Друг егейски проблем е демилитаризираният статут на Източноегейските острови в рамките на Договора от Лозана от 1923 г., Парижкия договор от 1947 г. и други съответни международни документи.

Източноегейските острови са демилитаризирани с редица международни договори, включително Договора от Лозана от 1923 г. и Договора от Париж от 1947 г.

Тези международни споразумения, които все още са в сила и следователно правно обвързващи Гърция, забраняват въоръжаването на Източноегейските острови и за тази цел също налагат правни задължения и отговорности на Гърция.

Въпреки възраженията на Турция обаче, Гърция нарушава разоръжения статут на Източноегейските острови, като въоръжава островите от 60-те години на миналия век, нарушавайки своите договорни ангажменти и договорни задължения съгласно международното право.

От друга страна, Гърция, приемайки задължителната юрисдикция на Международния съд през 1993 г., направи резерви по отношение на задължителната юрисдикция на Съда по въпроси, произтичащи от военни мерки, свързани с „интересите на националната сигурност“. По този начин Гърция цели да попречи на дебата за въоръжаването на островите да стигне до Международния съд. Това е мълчаливото признание на Гърция, че Гърция е нарушила договорните си задължения.

Правният статут на обособените икономически зони (ОИИ) е друг основен проблем по отношение на Егейско море.

Предметът на спора относно правния статут на ОИИ в Егейско море по същество е спор относно тълкуването на договора.

Този спор е относно правния статут на определени зони и собствеността върху суверенитета върху тях в рамките на разпоредбите на договора, определящи статуквото в Егейско море.

Турция не претендира за никакви права върху островите, островчетата или подобни зони, които са изрично оставени на Гърция от инструменти с международна валидност. Но безспорен факт е, че в Егейско море има много островчета и географски райони, чийто суверенитет не е явно оставен на Гърция.

Някои от тези противоречиви географски зони са много близо до бреговете на Егейско море на Турция. Всъщност този въпрос е една от пречките пред определянето на морските граници между двете страни.

Четвъртият от проблемите в Егейско море е твърдението на Гърция, че нейното национално въздушно пространство е широко 10 морски мили, в нарушение на международното право и използва отговорността за полетна информационна зона (FIR).

Претенцията на Гърция за национално въздушно пространство от 10 морски мили формира основата на спора за егейското въздушно пространство. Основните причини за този конфликт са постоянната злоупотреба с отговорността на Гърция за полетна информация (FIR) и гръцкото твърдение, че ширината на националното въздушно

пространство е 10 морски мили, докато ширината на териториалните води на Гърция е 6 морски мили. Според международното право широчината на териториалните води на дадена държава също определя ширината на националното въздушно пространство на тази страна. Гърция обявява своето национално въздушно пространство от 10 морски мили през 1931 г., въпреки че ширината на нейните териториални води по това време е била 3 морски мили. По-късно, през 1936 г., Гърция увеличи своите териториални морета до 6 морски мили, които прилага в момента. Следователно твърдението, че националното въздушно пространство на Гърция е 10 морски мили, не е защитимо от международното право. Зоната между териториалните води на Гърция, която е широка 6 морски мили, и националното въздушно пространство, декларирано като 10 морски мили, е международно въздушно пространство. Претенцията на Гърция за 10 морски мили въздушно пространство не се признава нито международно, нито от Турция.

Петата категория проблеми в Егейско море е свързана с дейностите по търсене и спасяване (SAR).

Дейностите по търсене и спасяване на море се регулират от Международната конвенция за търсене и спасяване на море от 1979 г. (Хамбургска конвенция).

Съгласно Хамбургската конвенция, ако районите за търсене и спасяване не могат да бъдат определени чрез споразумение между заинтересованите страни, страните ще се стремят към всеобхватна координация на службите за търсене и спасяване до сключването на такова споразумение. Въпреки многократните призови на Турция към тази цел, такава координация не можа да бъде установена в Егейско море.

Освен това, тъй като споразумението, което трябва да бъде постигнато в районите за търсене и спасяване, следва да е приложимо, то следва да е съвместимо с районите за търсене и спасяване в открито море. Приложение 12 към Чикагската конвенция за международно гражданско въздухоплаване прави ясно разграничение между морски и въздушни райони за търсене и спасяване и подчертава морското измерение на проблема в рамките на дейностите по търсене и спасяване, извършвани в открито море.

Спорът между Гърция и Турция относно зоните за търсене и спасяване основно произтича от подхода на Гърция към въпроса като въпрос за суверенитет. Зоните за търсене и спасяване, определени да спасяват човешки животи, са зони за обслужване, а не зони за суверенитет.

Дейностите на Гърция за милитаризация и въоръжаване на източните егейски острови[2]

В член 13 от Лозанския мирен договор, подписан след Първата световна война, „няма да се създават военноморски бази, няма да се правят укрепления“ на островите Лесбос (Лесвос), Хиос (Хиос), Самос (Самос) и Ахикерия (Икария) и дори на споменатите „острови“ гръцките военни сили са повикани за военна служба и няма да бъдат повече от броя на редовните войници, които могат да бъдат обучени на тяхното местоположение, а силите на жандармерията и полицията ще останат пропорционални на жандармерията и полицията в цялата гръцка страна.

След като Гърция започна да въоръжава Родос и Кос, един от островите в Източното Егейско море, Турция изпрати официални ноти на Гърция за първи път на 29 юни 1964 г., а след това на 2 април 1969 г. поради действията ѝ на остров Лемнос. Той открито заяви, че е против неговия демилитаризиран-разоръжен статут и че трябва да прекрати тези действия. Въпреки това Гърция открито продължи да въоръжава островите след 1974 г.

През 2022 г. Гърция ускори дейностите си по въоръжаване, особено на източните егейски острови като Лемнос, Лесбос, Самос, разположи бронирани превозни средства на някои острови и разположи военни самолети, а военни кораби, принадлежащи на Гърция, започнаха да ги посещават по-често.

Смята се, че Гърция, която има части на ниво дивизии на някои острови и на ниво бригади на други острови, има между 50 и 100 хиляди войници на островите.

Може да се очаква, че дейностите по въоръжаване на островите ще загубят инерцията си, но Гърция няма да се откаже от това и ще се възползва от стратегическото си партньорство със САЩ и ще продължи да се противопоставя на Турция на фона на задълбочаващия се конфликт в Близкия Изток.

Какви са възможните рискове и заплахи за националната сигурност, произтичащи от контекста на изложението.

Независимо, че Турция и Гърция са страни, членки на НАТО, първата счита втората като една от заплахите за националната ѝ сигурност. Двете страни продължават да си организират „взаимни“ провокации с навлизания в континенталния шелф, във въздушното пространство и др. „Ревността“ от страна на Турция, че САЩ през последните няколко години оказват по-голяма военна помощ на Гърция, предизвиква реакции основно в развитие на собствената си отбранителна индустрия – изграждане на

бойни самолети, фрегати и танкове, собствено производство. Разбира се това няма да задоволи нуждите им.

На този етап провежданите провокации, най-вече насочени към незаконната миграция, увеличават бежанската вълна към България.

Независимо, че до военен конфликт между двете наши съседни страни, особено след опустошителното земетресение в Южна Турция, няма да се достигне, Гърция няма да се откаже от милитаризирането на островите си. Това от своя страна налага, България да води балансираните политики спрямо двете страни, защо ли не и да бъде балансър в техните отношения.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Кои са основните проблеми в Егейско море, официален сайт на МВнР на Р Турция. (на турски език), <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>

[2] Новите действие на Гърция в Егейско море и възможните последици (на турски език). Издание на Фондацията за политика, икономика и общество (SETA). ISBN: 978-625-8322-32-3, 2022 г. издателство Туркуваз Хаберлешме ве Яйънджълък А.Ш., Истанбул Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul